

המשיח הבלתי מושלם של הזוהר:
משיחיות ומגדר בקבלת ימי־הביניים

ד"ר רות קרא איוונוב קניאל

שיעור 1
דוד המלך: הגיבור בעל אלף הפרצופים

<u>בבלי, סנהדרין צח ע"ב</u>

אמר רב: **לא נברא העולם אלא לדוד**, ושמואל אמר: למשה, ורבי יוחנן אמר: למשיח.
מה שמו? בית רבי שילא אמרו **שילה** שמו. שנאמר "עד כי יבא שילה". בית רבי ינאי אמרו: **ינון** שמו. שנאמר "יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו". בית רבי חנינה אמרו: **חנינה** שמו. שנאמר "אשר לא אתן לכם חנינה", ויש אומרים: **מנחם בן חזקיה** שמו. שנאמר "כי רחק ממני מנחם משיב נפשי". ורבנן [חכמים] אמרו **מצורע של בית רבי** שמו. שנאמר "אכן חלינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלהים ומעונה" (נג, ד). אמר רב נחמן אם מהחיים הוא- **כגון אנא** (כמוני). שנאמר "והיה אדירו ממנו ומושלו מקרבו יצא". אמר רב: **אם מהחיים הוא** – כגון **רבינו הקדוש** (רבי), ואם מהמתים הוא- כגון **דניאל איש חמודות**.

<u>ירושלמי, ברכות פ"ב ה"ד</u>

אהן מלכא משיחא, אין מי חייא הוא - דוד שמיה; אין מי דמכייא הוא - דוד שמיה.
תרגום: מלך המשיח הזה - אם הוא מן החיים, דוד שמו; ואם הוא מן המתים, דוד שמו.

<u>זוהר ח"א, פב ע"א-ע"ב</u>

ר' יוסי פתח ואמר (תהלים ג) 'ואתה יי' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי'. אמר דוד: אף על פי שכל בני העולם יבואו לעשות איתי מלחמה ו'אתה יי' מגן בעדי'... בוא וראה דוד המלך היה קם בחצות הליל, שאם תאמר שהיה יושב או שוכב במטתו והיה אומר שירות ותשבחות, לא, אלא כמה שכתוב (תהלים קי"ט) 'חצות לילה אקום להודות לך', אקום ודאי בעמידה, לעסוק בשירות ותשבחות התורה. **ולכן דוד המלך חי לעלמים ואפי' בימי המלך המשיח הוא המלך. שהרי שנינו המלך המשיח אם מהחיים הוא – דוד שמו, ואם מהמתים הוא – דוד שמו**, והוא היה מעורר הבוקר עד שלא יבוא, שכתוב (תהלים נ"ז) 'עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר.

בבלי, סנהדרין צח ע"ב

אמר רב יהודה אמר רב: עתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד להם **דוד אחר** שנאמר "ועבדו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם", הקים לא נאמר, אלא אקים. אמר לו רב פפא לאביי, והרי כתוב "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"? - כגון קיסר ופלגי קיסר [המשנה לקיסר].

הבשורה על פי מתי א, 1-17

סֵפֶר הַיּוּחֲסִין שֶׁל יֵשׁוּעַ **הַמָּשִׁיחַ בֶּן דָּוִד** בֶּן אַבְרָהָם: אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, יִצְחָק הוֹלִיד אֶת יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב הוֹלִיד אֶת יְהוּדָה וְאֶת אֶחָיו... וּמַתָּן הוֹלִיד אֶת יַעֲקֹב. יַעֲקֹב הוֹלִיד אֶת יוֹסֵף בַּעַל מִרְיָם אֲשֶׁר מִמֶּנָּה נוֹלַד יֵשׁוּעַ הַנִּקְרָא מָשִׁיחַ. וּבְכֵן כָּל הַדּוֹרוֹת מֵאַבְרָהָם עַד דָּוִד אַרְבָּעָה-עָשָׂר דּוֹרוֹת, וּמִדָּוִד עַד גָּלוּת בָּבֶל אַרְבָּעָה-עָשָׂר דּוֹרוֹת, וּמִגָּלוּת בָּבֶל עַד הַמָּשִׁיחַ אַרְבָּעָה-עָשָׂר דּוֹרוֹת.

זוהר ח"ג, פד ע"א

רבי אבא פתח 'פנה אלי וחנני...' וכי לא היה לו לקב"ה בעולם יפה כדוד, שהוא אמר 'פנה אלי וחנני'? אלא כך שנינו, **דוד אחר יש לו לקב"ה** והוא ממונה על כמה אוכלוסים עליונים ומחנות. וכאשר רוצה הקב"ה לרחם על העולם מסתכל באותו דוד ומאיר לו פנים, והוא מאיר לעולמות וחס על העולם. ויופיו של אותו דוד מאיר לעולמות כולם, ראשו גולגולת זהב רקומה בשבעה תכשיטים בגווני הזהב, והרי העמידוהו. וחביבות הקב"ה כלפיו, ומרוב אהבתו אליו אמר לו [האל לדוד] שיחזיר עיניו כלפיו ויסתכל בו, מפני שהן יפות מכל. כמו שנאמר 'הסבי עיניך מנגדי...' שבשעה שעיניים אלו מסתכלות בו בקב"ה, אז מתעוררות בלבו מדות של מרגמות באהבה העליונה, ועל כן כתוב בדוד 'והוא אדמוני עם יפה עיניים וטוב רואי'. ומפני אותו דוד עליון יפה ואהוב, ותשוקת הקב"ה להדבק בו, אמר דוד 'פנה אלי וחנני'.

בבלי, שבת נו ע"א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: **כל האומר דוד חטא - אינו אלא טועה**, שנאמר (שמואל א' יח) 'ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו' וגו', אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו?... אמר רב: רבי דאתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד... (שמואל ב' יב) 'את אוריה החתי הכית בחרב' - שהיה לך לדונו בסנהדרין ולא דנת. ואת אשתו לקחת לך לאשה - ליקוחין יש לך בה. דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו... אמר רב: כי מעיינת ביה בדוד לא משכחת ביה בר מדאוריה, דכתיב (מלכים א' טו) רק בדבר אוריה החתי.

בבלי, סנהדרין קז ע"א

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך ש**אם היו קורעין בשרי לא היה דמי שותת** ולא עוד אלא בשעה שהם עוסקין בארבע מיתות בית דין פוסקין ממשנתן ואומרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו במה? אמרתי להם הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.

זוהר ח"ב, קו ע"ב

וכיון שאוחז בעץ החיים אז נקרא בעל תשובה שהרי כנסת ישראל תשובה אף כך נקראת, והוא בעל תשובה נקרא, וקדמונים אמרו בעל תשובה ממש, על כן אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד (בו) במקום שבעלי תשובה עומדים

דברי הימים א כב, 7–8

וַיֹּאמֶר דָּוִיד לִשְׁלֹמֹה בְּנוֹ בְּנִי אֲנִי הָיָה עִם לְבָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם ה' אֱלֹהָי. וַיְהִי עָלַי דְּבַר ה' לֵאמֹר **דָּם לָרַב שָׁפַכְתָּ וּמִלְחָמוֹת גְּדֹלוֹת עָשִׂיתָ לֹא תִבְנֶה בַיִת לִשְׁמִי כִּי דָמִים רַבִּים שָׁפַכְתָּ אַרְצָה לְפָנָי.**

בבלי, ברכות ד ע"א

כך אמר דוד לפני הקב"ה - רבונו של עולם לא חסיד אני, שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם, **ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה.**

זוהר ח"א, רלג ע"ב

פָּתַח וְאָמַר, (תה' לט) הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא וְגוֹ'. פְּסוּק זֶה בֵּאֲרוּהוּ. אֲבָל בֹּא רְאֵה, קִצִּי - זֶה קֵץ הַיָּמִין, שֶׁנִּקְשָׁר בְּדָוִד. וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא - זֶהוּ שֶׁמִּתְמַנָּה מַמָּשׁ עַל יָמָיו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֲרֵי שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁפְּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁנִּגְזְרוּ עָלָיו מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהֵם שִׁבְעִים, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר שֶׁחַיִּים בִּכְלָל לֹא הָיוּ לוֹ, אֶלָּא שֶׁאָדָם נָתַן לוֹ מֵאוֹתָם יָמִים שֶׁלּוֹ שִׁבְעִים שָׁנִים. וְסוֹד זֶה, **וַיְלוֹן לֹא מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, וְהַלְּבָנָה לֹא מְאִירָה כְּלָל מֵעַצְמָהּ**, וְשִׁבְעִים שָׁנִים מְאִירוֹת לָהּ בְּכָל צְדָדֶיהָ, וְהֵם חַיֵּי דָוִד סְתָם. וְעַל זֶה רָצָה דָּוִד מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָדַעַת סוֹד זֶה, וְעַל מָה אֵין חַיִּים לַלְּבָנָה מֵעַצְמָהּ, וְלָדַעַת אֶת הָעִקָּר שֶׁלָּהּ. וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא - זוֹהִי דַּרְגָּה עֶלְיוֹנָה נִסְתֶּרֶת שֶׁעוֹמֶדֶת עַל כָּל אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁהֵם חַיִּים שֶׁלָּהּ, מָקוֹם שֶׁמֵּאִיר לַכֹּל. אַדְעָה מָה חָדֵל אָנִי - אָמַר דָּוִד, **אַדַּע עַל מָה חָדֵל אֲנִי אוֹר מֵעַצְמִי וְנִמְנָע מִמֶּנִּי כִּשְׁאָר כָּל אוֹתָם הָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְכָלָם חַיִּים, וַאֲנִי עַל מָה אֲנִי חָדֵל וְעַל מַה נִּמְנָע מִמֶּנִּי. וְזֶהוּ מַה שָּׁרָצָה דָּוִד לָדַעַת, וְלֹא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לָדַעַת.**

אורי אלטר, אומנות הסיפור במקרא (אדם מוציאים לאור, 1988), עמ' 36

דוד הוא גם אדם מרגיש, ולא רק כלי משחק בתוכנית ההיסטורית הגדולה של אלוהים. בניגוד לגיבורים ההומריים, צדדים רבים באישיותו נותרים עבורנו בגדר תעלומה... התפיסה המקראית היסודית של האופי, כדבר לא צפוי, מעין מהות המגיחה ללא הרף מתוך תחום עמום וחומקת לתוכו, מגלה למעשה דמיון רב יותר לתפיסות **מודרניות מובהקות**, מאשר לדרכי הבנת האופי האופייניות לאפוסים היווניים... אחת הדעות הכלליות המעמיקות ביותר של מחברי המקרא, היא שלעיתים קרובות שורר מתח **וסתירה גמורה בין בחירה לבין אופי מוסרי**... במרוצת עשרות שנות הקריירה שלו, הוא תחילה נער תמים ופרובינציאלי, השובה את לב העם, אחר כך תחבלן פוליטי ערמומי ומנהיג גרילה קשוח. לימים הוא אב חסר אונים, הלכוד בתוך סבך התככים והמרד של בניו, פליט המשפיל עצמו בצורה לא צפויה... ואחר כך איש זקן ותשוש ושבת שבע ונתן מרמים אותו או לפחות שולטים בו.

שיעור 2
משיח כדמות נקבית

<u>זוהר ח"ב, רלב ע"ב – רלג ע"א</u>

רבי אלעזר ורבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך, אמר רבי אלעזר, זמן הוא ללכת עם השכינה, בגלל שהשכינה לא תשרה עלינו אלא מתוך דברי תורה. אמר רבי יהודה, מי שהוא הראש, שיפתח ראשון. פתח רבי אלעזר ואמר (תהלים קיט, קמא) 'צָעִיר אָנֹכִי וְנִבְזֶה פִּקֻּדֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי' צעיר אנכי ונבזה דוד המלך לזמנים הוא משבח עצמו שכתוב (שם יח) 'ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם', וכתיב (שמואל ב כג) 'נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על משיח אלהי יעקב', ולזמנים עושה עצמו מסכן, שכתוב (תהלים פו, א) "[תְּפִלָּה לְדָוִד הַטֵּה ה' אָזְנְךָ עֲנֵנִי] כִּי עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנִי", וכתוב 'צעיר אנכי ונבזה', והוא אמר (שם קיח, כב) "אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה"... דוד המלך תדיד היה משפיל עצמו לפני הקב"ה, שכל מי שמנמיך עצמו לפני הקב"ה, הוא זוקף /מעלה אותו מעל כולם. ולכן רצה בו הקב"ה בעוה"ז ובעוה"ב... דוד היה מלך בזה העולם, ודוד יהיה מלך לעתיד לבוא...

ועל זה אמר 'אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה', בוא וראה בשעה שהשמש מחזיר פניו ולא מאיר ללבנה, מועבר אורה של הלבנה ואינה מאירה, ואז היא **בעניות בכל הצדדים וקודרת. ואין לה אור כלל.** וכאשר השמש חוזר ומאיר כנגדה אז מוארים פניה **ומתקשטת לפניו, כנקבה שמתקשטת לפני הזכר ואז היא שולטת בעולם, ולכן דוד היה מעטר עצמו באותו גוון ממש.**

לפעמים הוא עני, ולפעמים הוא בעושר ולכן אמר 'צעיר אנכי ונבזה' ועם זה 'פקודיך לא שכחתי'.

<u>סבא דמשפטים קג ע"ב</u>

כְּשֶׁבָּא דָּוִד הַמֶּלֶךְ, **נִשְׁאַר בָּאִילָן הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַנְּקֵבָה**, וְהִצְטָרֵךְ לְקַבֵּל חַיִּים מֵאַחֵר. וּמָה אִם זֶה שֶׁהִתְתַּקֵּן וְהִתְקִין הַכֹּל כָּךְ - שְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁבָּאִים בְּגִלְגּוּל, שֶׁלֹּא יְכוֹלִים לְהִתְתַּקֵּן כָּךְ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

<u>זוהר ח"א, רלח ע"א</u>

וכי המלך המשיח "**עני**" **נקרא**? אלא כך אמר ר' שמעון: בגלל שאין לו מעצמו, וקוראים לו מלך המשיח, זוהי הלבנה הקדושה העליונה, שאין לה אור אלא מהשמש.

זוהר ח"ב, קלח ע"ב

ונחושת זהו גוון כמו הזהב, מפני שנצבע מגוון הזהב והכסף, ועל כן מזבח הנחושת קטן, ומדוע הוא קטן? כמו שאתה אומר כמה דאת אמר (מ"א ח סה) "כי המזבח אשר לפני יהו"ה קטן מהכיל את העולה", כמה דאת אמר (ש"א יז יד) "**ודוד הוא הקטן**". **ואף על פי שהוא קטן, הכל נאחז [כלול] בתוכו.** ואם תאמר מזבח אחר נקרא קטן? לא כך, שאין קטן זולת זה שכתוב (בר' א) "את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטון לממשלת הלילה". וזה הוא המאור הקטן. המאור הגדול זה המזבח הפנימי, שהוא מזבח הזהב.

זוהר ח"ב, קכז ע"א

המלך שלמה, מלך שהשלום שלו, וזה הוא מלך עליון. (והרי העמדנו) המלך סתם – זה מלך המשיח; זה [העליון] עולם הזכר, וזה [התחתון] עולם הנקבה.

בבלי, ברכות י ע"א

אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב (משלי לא, כו) "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה" כנגד מי **אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו** שדר בחמשה עולמים ואמר שירה : דר במעי אמו ואמר שירה.

זוהר ח"ב, קו ע"ב-קז ע"א

דוד המלך אמר [תהלים נא] "לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי וגו'. לך לבדך... שכך היה מנהג כל ישראל שנותנים גט זמן לאשתו כל יוצא חיל, וכן עשה אוריה לבת שבע. ולאחר שעבר זמן פטורה הייתה לכל, לקח אותה דוד ובהיתר עשה כל מה שעשה... עדות שאשתו היא ודאי אשתו ובת זוגו הייתה, שהייתה מוכנה לגביו מיום שנברא העולם... ומה הוא החטא שחטא- **לקב"ה לבדו ולא לאחר, שהרג את אוריה בחרב בני עמון**... וכל חרב בני עמון היה חקוק בו נחש עקום דיוקן של דרקון, והוא **עבודה זרה שלהם**, אמר הקב"ה נתת כח לאותו שיקוץ... ובאותה שעה שפגם דוד מחנה זה, נפגם למעלה מחנה אחר, ועל זה אמר דוד [תהלים נא] 'לך לבדך חטאתי', לבדך ולא לאחר, זה היה אותו החטא שחטא אצלו... דוד אמר 'והרע בעיניך עשיתי', בעיניך, לפני עיניך היה צריך לומר, אלא מה בעיניך? אמר דוד באותו מקום שחטאתי בעיניך היה, שהייתי יודע שהרי עיניך הן מזומנות ועומדות לפני ולא החשבתי אותן, הרי חטא שחטאתי ועשיתי באיזה מקום היה? בעיניך.
'למען תצדק בדברך תזכה בשפטך' ולא יהיה לי פתחון פה לומר לפניך. בוא וראה כל אומן כאשר מדבר, באומנותו מדבר, **דוד בדחן המלך היה, ואף על פי שהיה בצער, כיון שהיה לפני המלך שב לבדחנותו כמו שהיה, בשביל לבדח את המלך**. אמר אדון העולם, אני אמרתי [שם, כו] 'בחנני יי' ונסני' ואתה אמרת שלא אוכל לעמוד בנסיונך. הרי שחטאתי למען תצדק בדבריך ויהיו דבריך אמת, שאילו לא חטאתי יהיה דיבור שלי אמת ויהיה דברך ריקם, עכשיו שחטאתי כדי שיהיה דברך אמת, נתתי מקום להצדיק דברך, משום כך עשיתי, 'למען תצדק בדברך תזכה בשפטך'. חזר דוד לאומנותו ואמר תוך צערו דברים מבדחים למלך.

זוהר ח"א, רמח ע"ב

בוא ראה אותו מקום נקרא קרית ארבע ומה הטעם? מפני ששם נקברו ד' זוגות: אדם וחוה אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. הרי קושיה כאן, ששנינו שהאבות הם המרכבה הקדושה, והמרכבה לא פחות מארבע. ושנינו שהקב"ה חיבר את דוד המלך איתם ונעשו מרכבה שלימה. זהו שכתוב (תהלים קיח כב) "אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה". אם כך דוד היה צריך להקבר בתוך האבות ויהיה 'קרית ארבע' עמו. ומה הטעם לא נקבר איתם? אלא דוד המלך מקום מתוקן היה לו כראוי, ומהו? ציון להתחבר בו כאחד. ואדם שנקבר בתוך האבות הרי הם נקברו עמו מפני שהוא מלך ראשון היה, והעוברה ממנו המלכות וניתנה לדוד המלך... ועוד, האבות במקום זכר שורים ודוד במקום הנקיבה, ובנות זוגן של האבות נקברו איתם ודוד נקבר והתחבר במקום הזכר, כראוי לו.

שיעור 3
המשיח שנולד מת

בבלי, סנהדרין צו ע"ב

אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק מי שמיע לך אימת אתי **בר נפלי** אמר ליה מאן בר נפלי א"ל משיח משיח בר נפלי קרית ליה א"ל אין, דכתיב (עמוס ט יא) 'ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת'

במדבר רבה, יד יא

שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ... כְּנֶגֶד שִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁחִסַּר אָדָם מִשְּׁנוֹתָיו **וְנָתַן לְדָוִד** בֶּן יִשַׁי, לְפִי שֶׁרָאוּי הָיָה לִחְיוֹת אֶלֶף שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (בר' ב יז) ' כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת' וְיוֹמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלֶף שָׁנִים.

ילקוט שמעוני, בר' רמז מא

זה ספר תולדות אדם, העביר לפניו כל הדורות, הראהו דוד, חיים חקוקין לו ג' שעות. אמר לפניו: רבונו של עולם לא תהא תקנה לזה. אמר: כך עלתה במחשבה לפני. אמר לו: כמה שני חיי, אמר לו: אלף שנים. אמר לו: יש מתנה ברקיע, אמר לו: הן. **אמר לו: ע' שנים משנותי יהיו למזל זה.** מה עשה אדם, הביא את השטר וכתב עליו שטר מתנה, וחתם עליו הקב"ה ומטטרון ואדם. אמר אדם: רבונו של עולם, יפיות זו מלכות וזמירות הללו, נתונות לו במתנה ע' שנה שיחיה ויהא מזמר לפניך. וזה שאמר הכתוב "הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי.

זוהר ח"א, קסח ע"ב

רבי שמעון אמר, הרי נאמר שדוד המלך בעוד שלא היה לא היו לו חיים כלל, חוץ משאדם הראשון נתן לו שבעים שנים משלו... (תהילים כא, ה) "חַיִּים שָׁאַל מִמְּךָ נָתַתָּה לוֹ אֹרֶךְ יָמִים עוֹלָם וָעֶד" זה דוד המלך שהרי כאשר ברא הקב"ה גן העדן הטיל בו נשמת דוד והסתכל וראה שאין לו חיים משלו כלל... ועוד **האבות העניקו לו מחייהם כל אחד ואחד [אברהם, יעקב, יוסף]**... ומהם התקיים דוד בכל אותם שנים התקיים דוד, ואם תאמר מדוע יצחק לא העביר לו מאלו, מפני שהוא חושך, ודוד מצד החושך הוא בא, ומי שהוא בחושך אין לו אור בכלל ואין לו חיים, ולכן לא היו לדוד חיים כלל. אבל אלו שהיה להם אור, האירו לו לדוד המלך, ומהם נצרך להאיר להיות לו חיים, שהרי מצד החושך אין לו חיים כלל.

בבלי, סוכה נב ע"א

וספדה הארץ משפחות משפחות --**על משיח בן יוסף שנהרג**... משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו, אמר לו הקב"ה: שאל ממני דבר ואתן לך, שנאמר (תה ב) "אספרה אל חוק וגו' אני היום ילדתיך" שאל ממני ואתנה גוים נחלתך. וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג, אומר לפניו: רבונו של עולם, **איני מבקש ממך אלא חיים**. אמר לו: חיים, עד שלא אמרת - כבר התנבא עליך דוד אביך שנאמר (תה כא) "חיים שאל ממך נתתה לו וגו".

גרשם שלום, הרעיון המשיחי בישראל,
בתוך: דברים בגו -פרקי מורשה ותחיה (עם עובד, 1975), עמ' 189

כי הרעיון המשיחי אינו רק נחמה ותקוה בלבד. כל נסיון להגשימו קורע ופותח תהומות המוליכים כל אחד מגילוייו "אד אבסורדום". יש משהו נאדר בחיי תקווה, אך בו בזמן נסוך בהם גם משהו בלתי מציאותי. הם מקצצים בערכו הסגולי של היחיד, שלעולם אין הוא יכול להגיע לידי מימוש עצמו, מאחר שהיעדר-השלמות במאמציו מונע דוקא את מה שמעמיד רום מעלתו... **אפשר אולי לומר שהרעיון המשיחי הוא רעיון אנטי-אכסיסטנציאליסטי לאמיתו**. אם נבינו כדיוקו אין שום דבר של ממש בר השגה לאדם שלא נגאל. זו גדולתה של המשיחיות, אבל כאן גם תורפתה היסודית.

אוצר מדרשים, ספר זרובבל א, ד

ויאמר אלי מטה ישועה יתן הש"י לחפצי בה אם מנחם וכוכב יגיה לפניה... ותצא חפצי בה ותהרוג ב' מלכים ויאמת הדבר כשיבנה העיר ארבע מאות ועשרים שנה ויחרב שנייה, ועשרים שנה לכשיבנה רומא וימליכו בה שבעים מלכים, וכשגמרו עשרה מלכים בה והעשירי יחרוב בית המקדש ויוסר התמיד... וכשמעי דבריו נפלתי על פני ואמרתי לו הגידה לי האמת על עם קדש. וידבק בי ויראני אבן בדמות אשה ויאמר אלי אבן זאת ישכב שטן עמה ויצאו ממנה ארמילוס והוא ימלוך על כל העולם כלו ואין מי יעמוד לפניו וכל מי שלא יאמין בו ימות בחרבו הקשה, ויבא בארץ ישראל עם עשרה המלכים לירושלם ויהרוג שם משיח בן יוסף וששה עשר צדיקים עמו ויגלו ישראל במדבר, וחפצי בה אם מנחם עומדת שם לא יראה אותו רשע... וכך השביעני מטטרון למלאות חרבות ירושלם תשע מאות ותשעים שנה תהיה תשועת ה' יבא מנחם בן עמיאל בימי ארמילוס אשר תלד הצלם.
מנחם ואליהו יעמדו על הים הגדול ויקראו במבואיו, ויצאו כל פגרי ישראל שהשליכו עצמם בים מפני שוביהם... ימלטו שרידים ויתקבצו בסלע חמשה אלף וחמש מאות, ולבושי שריון מאה אלף וחמש מאות מישראל ונחמיה בראשם ויהרגום. ואחרי זאת יבא מנחם בן עמיאל ונחמיה ואליהו ויעלו לירושלם ובחדש אב [בו ביום אשר ספדו על נחמיה] ישבו בחרבות ירושלם, והיתה שמחה גדולה לישראל ויקריבו קרבניהם ויערב לה' מנחת יהודה וישראל כבראשונה

זוהר ח"א, פד ע"א

אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁמִּתְעַטְּרִים בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהוּא מִתְעַטֵּר בָּהֶם. אַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַבָּא. עֲלֵיהֶם כָּתוּב (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ, וְכָתוּב (משלי ד) וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם. הָלְכוּ, כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְשָׂדֶה אֶחָד יָשְׁבוּ. פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (תהלים כה) פְּנֵה אֵלַי וְחָנֵּנִי. בַּפָּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, וְהֵרֵי בַּאֲרֻנוּ אוֹתוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. אֲבָל בַּפָּסוּק הַזֶּה דְּבָרִים נִסְתָּרִים יֵשׁ בּוֹ. פְּנֵה אֵלַי - וְכִי דָּוִד אָמַר פְּנֵה אֵלַי וְחָנֵּנִי? **אֶלָּא בַּעֲבוּר דַּרְגָּתוֹ שֶׁהוּא מִתְעַטֵּר בָּהּ הוּא אָמַר** (שם פו"תְּנָה עֻזְּךָ לְעַבְדֶּךָ" - תְּנָה עֻזְּךָ זֶה הָעוֹז הָעֶלְיוֹן, כַּכָּתוּב (שמואל א ב)"וְיִתֵּן עֹז לְמַלְכּוֹ". מִי מַלְכּוֹ? זֶה מֶלֶךְ סְתָם, מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. אַף כָּאן לְעַבְדֶּךָ זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ מֶלֶךְ סְתָם. וְהוֹשִׁיעָה לְבֶן אֲמָתֶךָ - **וְכִי לֹא הָיָה בֶּן יִשַׁי הוּא, עַד שֶׁאָמַר בֵּשֵׁם שֶׁל אִמּוֹ וְלֹא בֵּשֵׁם שֶׁל אָבִיו?** אֶלָּא הִנֵּה הִקַּמְנוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר יָבֹא אָדָם לְקַבֵּל דָּבָר עֶלְיוֹן לְהַזְכִּיר, צָרִיךְ לְלָקֵט בְּדָבָר שֶׁהוּא יַדַּאי, וְעַל כֵּן הִזְכִּיר אֶת אִמּוֹ וְלֹא אֶת אָבִיו. וְעוֹד, הִנֵּה שָׁנִינוּ שהרי מֶלֶךְ כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ.

זוהר שמות ח"ב, ז ע"ב- ט ע"א

עַד שֶׁמִּתּוֹךְ הַכִּסֵּא הַקָּדוֹשׁ נִקְרָא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים אוֹתוֹ קַן צִפּוֹר, וְהַמָּשִׁיחַ, וְכֻלָּם עוֹלִים לְמַעְלָה, וּמַשְׁבִּיעַ אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִיר מַלְכוּת הָרִשְׁעָה מִן הָעוֹלָם עַל יְדֵי הַמָּשִׁיחַ וְלִנְקֹם אֶת נִקְמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכָל אוֹתָן טוֹבוֹת שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. וְשָׁב אוֹתוֹ קַן צִפּוֹר וְהַמָּשִׁיחַ לִמְקוֹמוֹ, וְשָׁב הַמָּשִׁיחַ וְנִגְנָז לְתוֹךְ אוֹתוֹ מָקוֹם כְּמוֹ מִקֹּדֶם... כֵּיוָן שֶׁנִּתְקָן מָשִׁיחַ עַל יְדֵי צַדִּיקֵי גַּן הָעֵדֶן, יִכָּנֵס לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא קַ"ן צִפּוֹ"ר כְּמוֹ מִקֹּדֶם, וְרוֹאֶה שָׁם אוֹתוֹ דְּיוֹקָן שֶׁל חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁנֶּהֶרְגוּ בּוֹ, וְאָז נוֹטֵל מִשָּׁם (עשרה) לְבוּשִׁים, וְהֵם (נקראים) עֲשָׂרָה לְבוּשֵׁי קְנָאָה, וְיִגָּנֵז שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה כְּלָל. לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם קוֹל אֶחָד יִתְעוֹרֵר, וְיִקָּרֵא מִתּוֹךְ הַכִּסֵּא הָעֶלְיוֹן, אוֹתוֹ קַ"ן צִפּוֹ"ר בַּמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ שֶׁנִּגְנָז בּוֹ, וְאָז מַעֲלִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אֶת מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ מִתְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשׁ נְקָמָה וְחָגוּר כְּלֵי קְרָב, נוֹטֵל אוֹתוֹ וּמְנַשֵּׁק אוֹתוֹ עַל רֹאשׁוֹ.

אוצר מדרשים, מדרשי גאולה, פרק רשב"י

ולקץ מלכות ארבע זרועות, יעמוד מלך אחר... ויהיה קטטה בעולם בימיו, וישלח חיילים גדולים על אדומים ושם ימות ברעב ויהיה עמהם מזון הרבה והוא מונע מהם ואינו נותן להם, ויעמדו בני אדום על בני ישמעאל ויהרגו אותם, ויעמדו בני ישמעאל וישרפו המזון, והנשארים יברחו ויצאו. ואח"כ יעמוד המלך הגדול וימלוך מ"ט שנים... וישמעו נשיאיהם ויעמדו על המלך ויהרגוהו. ויעמוד מלך אחר בגבורה ואיש מלחמה, וקטטה בעולם בימיו... והוא בורח מפניהם ונלכד ונהרג, ובניו יתלו על העץ. ואח"כ יעמוד מלך עז פנים שלשה חדשים, ואח"כ תמלוך מלכות הרשעה על ישראל תשעה חדשים, שנאמר לָכֵן יִתְּנֵם עַד עֵת יוֹלֵדָה יָלָדָה (מיכה ה' ב'), **ויצמח להם משיח בן יוסף ויעלה אותם לירושלם ויבנה בית המקדש** ויקריב קרבנות ותרד אש מן השמים ותאכל קרבנותיהם, שנאמר וּבְנֵי פָּרִיצֵי עַמְּךָ יִנַּשֵּׂאוּ (דניאל י"א י"ד). אם לא זכו – משיח בן אפרים בא, ואם זכו – יבוא משיח בן דוד, ויעמוד מלך רשע ושמו ארמילוס, הוא קרח ועיניו קטנות וצרעת במצחו ואזנו ימנית סתומה והשמאלית פתוחה...

ועולה לירושלם ויעורר מלחמה עם משיח בן אפרים בשער מזרחי, שנאמר **וְהִבִּיטוּ אֵלַי אֵת אֲשֶׁר דָּקָרוּ** (זכריה י"ב י')... **וימות שם משיח בן אפרים וישראל סופדים אותו, ואח"כ יגלה להם הקב"ה משיח בן דוד, וישראל ירצו לסקלו** ואומרים לו שקר דיברת שכבר נהרג משיח ואין משיח אחר עתיד לעמוד ויבזוהו, שנאמר נִבְזֶה וַחֲדַל אִישִׁים (ישעיה נ"ג ג'), והוא חוזר לו ונכסה מהם שנאמר וּכְמַסְתֵּר פָּנִים מִמֶּנּוּ (שם), ובצר להם לישראל הם חוזרים וצועקים מרעב ומצמא, ומיד הקב"ה נגלה להם בכבודו, שנאמר וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו. ומלך המשיח יצמח שם, שנאמר וַאֲרוּ עִם עֲנָנֵי שְׁמַיָּא (דניאל ז' י"ג) וכתיב בתריה, וְלֵיהּ יְהִיב שָׁלְטָן, ויפיח באותו ארמילוס הרשע וימיתהו, שנאמר וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רָשָׁע, והקב"ה שורק ומקבץ כל ישראל ומעלם לירושלם, שנאמר אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם (זכריה י' ח'), ותרד אש מן השמים ותאכל ירושלם עד ג' אמות ומפנה הזרים הערלים והטמאים מתוכה.

שיעור 4
ביוגרפיה אישית והורשה בין־דורית בשושלת המשיח

ילקוט המכירי לתהילים, קיח, כח

'אבן מאסו הבונים הייתה לראש פינה'... 'הן בעוון חוללתי' פליגי בה תרי אמוראי במערבא. חד אמר: דוד בן אהיבה היה, וחד אמר דוד בן שנואה היה. כיצד? ישי ראש לסנהדרין היה... ופירש מאשתו ג' שנים. לאחר ג' שנים היתה לו שפחה נאה ונתאווה לה. אמר לה: בתי, תקני עצמך הלילה כדי שתכנסי אלי בגט שחרור. הלכה השפחה ואמרה לגברתה: הצילי עצמך ונפשי ואדוני מגיהנם. אמרה לה: מה טעם? שחה לה את הכל. אמרה לה: בתי, מה אעשה שהיום ג' שנים לא נגע בי. אמרה לה: אתן לך עצה, לכי תקני עצמך ואף אני כך, ולערב כשיאמר סגרי הדלת תכנסי את, ואצא אני. וכך עשתה. לערב עמדה וכיבתה את הנר. באת לסגור את הדלת נכנסה גברתה ויצאה היא. עשתה עמו כל הלילה נתעברה מדוד. ומתוך אהבתו על אותה שפחה, יצא דוד אדום מבין אחיו... לט' חודשים בקשו בניה להרגה ואת בנה דוד, כיון שראו שהוא אדום... אמר לו שמואל לישי: התמו הנערים? אמר לו: עוד נשאר הקטן והוא רועה בצאן...

כיון שבא התחיל השמן מבצבץ ועולה. אמר לו הקב"ה לשמואל: 'קום משחהו, כי זה הוא'. וישי ובניו עומדים ברתת ובאימה. אמרו: לא בא שמואל אלא לבזותינו ולהודיע לישראל שיש לו בן פסול, ואמו של דוד שמחה מבפנים ועצבה מבחוץ. כיון שנטל כוס ישועות שמחו כולן. עמד שמואל ונשקו על ראשו. פתח ואמר 'ה' אמר אלי בני אתה'. באותה שעה אמרה אמו 'אבן מאסו הבונים', הבנים כתיב. אמרה: אי בן שמאסו אותך אחיך הית לראש פינה ועלית על כולן.

בראשית יט, 30–38

וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר וַיֵּשֶׁב בָּהָר וּשְׁתֵּי בְנֹתָיו עִמּוֹ כִּי יָרֵא לָשֶׁבֶת בְּצוֹעַר וַיֵּשֶׁב בַּמְּעָרָה הוּא וּשְׁתֵּי בְנֹתָיו. וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל הַצְּעִירָה אָבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ אֵין בָּאָרֶץ לָבוֹא עָלֵינוּ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ. לְכָה נַשְׁקֶה אֶת אָבִינוּ יַיִן וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ וּנְחַיֶּה מֵאָבִינוּ זָרַע. **וַתַּשְׁקֶיןָ אֶת אֲבִיהֶן יַיִן בַּלַּיְלָה הוּא וַתָּבֹא הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת אָבִיהָ וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ. וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל הַצְּעִירָה הֵן שָׁכַבְתִּי אֶמֶשׁ אֶת אָבִי נַשְׁקֶנּוּ יַיִן גַּם הַלַּיְלָה וּבֹאִי שִׁכְבִי עִמּוֹ וּנְחַיֶּה מֵאָבִינוּ זָרַע. וַתַּשְׁקֶיןָ גַּם בַּלַּיְלָה הַהוּא אֶת אֲבִיהֶן יַיִן וַתָּקָם הַצְּעִירָה וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ.** וַתַּהֲרֶיןָ שְׁתֵּי בְנוֹת לוֹט מֵאֲבִיהֶן. וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אֲבִי מוֹאָב עַד הַיּוֹם. וְהַצְּעִירָה גַּם הִוא יָלְדָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן עַמִּי הוּא אֲבִי בְנֵי עַמּוֹן עַד הַיּוֹם.

בראשית לח

וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו וַיֵּט עַד אִישׁ עֲדֻלָּמִי וּשְׁמוֹ חִירָה. וַיַּרְא שָׁם יְהוּדָה בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ. וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֵר. וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אוֹנָן. וַתֹּסֶף עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁלָה וְהָיָה בְכְזִיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ. וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וּשְׁמָהּ תָּמָר. וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה' וַיְמִתֵהוּ ה'. וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיךָ וְיַבֵּם אֹתָהּ וְהָקֵם זֶרַע לְאָחִיךָ. וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם בָּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיו וְשִׁחֵת אַרְצָה לְבִלְתִּי נְתָן זֶרַע לְאָחִיו. וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמֶת גַּם אֹתוֹ. וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כַּלָּתוֹ שְׁבִי אַלְמָנָה בֵּית אָבִיךְ עַד יִגְדַּל שֵׁלָה בְנִי כִּי אָמַר פֶּן יָמוּת גַּם הוּא כְּאָחָיו וַתֵּלֶךְ תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ. וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה וַיִּנָּחֶם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל גֹּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רֵעֵהוּ הָעֲדֻלָּמִי תִּמְנָתָה. וַיֻּגַּד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חָמִיךְ עֹלֶה תִּמְנָתָה לָגֹז צֹאנוֹ. **וַתָּסַר בִּגְדֵי אַלְמְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתְּכַס בַּצָּעִיף וַתִּתְעַלָּף וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם** אֲשֶׁר עַל דֶּרֶךְ תִּמְנָתָה כִּי רָאֲתָה כִּי גָדַל שֵׁלָה וְהוּא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה. וַיִּרְאֶהָ יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי כִסְּתָה פָּנֶיהָ.

וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הָבָה נָּא אָבוֹא אֵלַיִךְ כִּי לֹא יָדַע כִּי כַלָּתוֹ הִוא וַתֹּאמֶר מַה תִּתֶּן לִי כִּי תָבוֹא אֵלָי. וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי עִזִּים מִן הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם תִּתֵּן עֵרָבוֹן עַד שָׁלְחֶךָ. וַיֹּאמֶר מָה הָעֵרָבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן לָךְ וַתֹּאמֶר חֹתָמְךָ וּפְתִילֶךָ וּמַטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדֶךָ וַיִּתֶּן לָהּ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ. **וַתָּקָם וַתֵּלֶךְ וַתָּסַר צְעִיפָהּ מֵעָלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי אַלְמְנוּתָהּ.** וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת גְּדִי הָעִזִּים בְּיַד רֵעֵהוּ הָעֲדֻלָּמִי לָקַחַת הָעֵרָבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מְצָאָהּ. וַיִּשְׁאַל אֶת אַנְשֵׁי מְקֹמָהּ לֵאמֹר אַיֵּה הַקְּדֵשָׁה הִוא בָּעֵינַיִם עַל הַדָּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא הָיְתָה בָזֶה קְדֵשָׁה. וַיָּשָׁב אֶל יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מְצָאתִיהָ וְגַם אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא הָיְתָה בָזֶה קְדֵשָׁה. וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח לָהּ פֶּן נִהְיֶה לָבוּז הִנֵּה שָׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מְצָאתָהּ. וַיְהִי כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים וַיֻּגַּד לִיהוּדָה לֵאמֹר זָנְתָה תָּמָר כַּלָּתֶךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לִזְנוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאוּהָ וְתִשָּׂרֵף.

הִוא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ אָנֹכִי הָרָה **וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחֹתָמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה. וַיַּכֵּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צָדְקָה מִמֶּנִּי כִּי עַל כֵּן לֹא נְתַתִּיהָ לְשֵׁלָה בְנִי** וְלֹא יָסַף עוֹד לְדַעְתָּהּ. וַיְהִי בְּעֵת לִדְתָּהּ וְהִנֵּה תְאוֹמִים בְּבִטְנָהּ. וַיְהִי בְלִדְתָּהּ וַיִּתֶּן יָד וַתִּקַּח הַמְיַלֶּדֶת וַתִּקְשֹׁר עַל יָדוֹ שָׁנִי לֵאמֹר זֶה יָצָא רִאשֹׁנָה. וַיְהִי כְּמֵשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יָצָא אָחִיו וַתֹּאמֶר מַה פָּרַצְתָּ עָלֶיךָ פָּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ. וְאַחַר יָצָא אָחִיו אֲשֶׁר עַל יָדוֹ הַשָּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח.

רות ג, 1–14

וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי חֲמוֹתָהּ בִּתִּי הֲלֹא אֲבַקֶּשׁ לָךְ מָנוֹחַ אֲשֶׁר יִיטַב לָךְ. וְעַתָּה הֲלֹא בֹעַז מֹדַעְתָּנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת נַעֲרוֹתָיו הִנֵּה הוּא זֹרֶה אֶת גֹּרֶן הַשְּׂעֹרִים הַלָּיְלָה. וְרָחַצְתְּ וָסַכְתְּ וְשַׂמְתְּ [שמלתך] שִׂמְלֹתַיִךְ עָלַיִךְ [וירדתי] וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן אַל תִּוָּדְעִי לָאִישׁ עַד כַּלֹּתוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת. וִיהִי בְשָׁכְבוֹ וְיָדַעַתְּ אֶת הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּב שָׁם וּבָאת וְגִלִּית מַרְגְּלֹתָיו ושכבתי וְשָׁכָבְתְּ וְהוּא יַגִּיד לָךְ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין. וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי [אֵלַי] אֶעֱשֶׂה. וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ. **וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה וַתָּבֹא בַלָּט וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ וַיִּלָּפֵת וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מַרְגְּלֹתָיו. וַיֹּאמֶר מִי אָתְּ וַתֹּאמֶר אָנֹכִי רוּת אֲמָתֶךָ וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל אֲמָתְךָ כִּי גֹאֵל אָתָּה.** וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַה' בִּתִּי הֵיטַבְתְּ חַסְדֵּךְ הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן לְבִלְתִּי לֶכֶת אַחֲרֵי הַבַּחוּרִים אִם דַּל וְאִם עָשִׁיר. וְעַתָּה בִּתִּי אַל תִּירְאִי כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֶעֱשֶׂה לָךְ כִּי יוֹדֵעַ כָּל שַׁעַר עַמִּי כִּי אֵשֶׁת חַיִל אָתְּ. וְעַתָּה כִּי אָמְנָם כִּי [אם] גֹּאֵל אָנֹכִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי. לִינִי הַלַּיְלָה וְהָיָה בַבֹּקֶר אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל וְאִם לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי חַי ה' שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. וַתִּשְׁכַּב מַרְגְּלוֹתָו עַד הַבֹּקֶר וַתָּקָם בטרום בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וַיֹּאמֶר אַל יִוָּדַע כִּי בָאָה הָאִשָּׁה הַגֹּרֶן.

בבלי, יבמות לד ע"ב

והא תמר בביאה ראשונה איעברא אמר ליה תמר באצבע מעכה דאמר רבי יצחק: כל מועכות של בית רבי – תמר שמן. ולמה נקרא שמן תמר? על שם תמר שמעכה באצבעה.

בבלי, נזיר כג ע"א-ע"ב

משל ללוט ושתי בנותיו עמו, הן שנתכוונו לשם מצוה - וצדיקים ילכו בם, הוא שנתכוין לשם עבירה - ופושעים יכשלו בם. ודלמא הוא נמי לשום מצוה איכווין! אמר רבי יוחנן, כל הפסוק הזה על שם עבירה נאמר (בראשית יג) 'וישא לוט את עיניו... למה נקוד על וי"ו (בראשית יט, לג) 'ובקומה' של בכירה? לומר, שבשכבה לא ידע, אבל בקומה ידע. ומאי הוה ליה למיעבד?! מאי דהוה הוה! נפקא מינה, דלפניא אחרינא לא איבעי למישתי חמרא... אמר עולא, תמר זינתה, זמרי זינה, תמר זינתה - יצאו ממנה מלכים ונביאים, זמרי זינה - נפלו עליו כמה רבבות מישראל. אמר ר"נ בר יצחק: **גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה.** והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן! אלא אימא: כמצוה שלא לשמה. דכתיב: (שופטים ה) 'תבורך מנשים יעל אשת חבר הקני מנשים באהל תבורך', מאן נשים שבאהל? שרה, רבקה, רחל ולאה... שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע - זכה ויצאה ממנו רות, וא"ר יוסי בר' חנינא: רות בת בנו של עגלון מלך מואב היתה.

א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: מנין שאין הקב"ה מקפח אפי' שכר שיחה נאה? (1) דאילו בכירה דקריתיה מואב, א"ל רחמנא: (דברים ב) 'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה', מלחמה הוא דלא אבל צעורי צערינן, ואילו צעירה דקריתיה בן עמי, אמר ליה: (דברים ב) 'אל תצורם ואל תתגר בם', אפילו צעורי לא תצערינן כלל. א"ר חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה: **לעולם יקדים אדם לדבר מצוה,** שבשכר לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה – זכתה וקדמה ארבעה דורות בישראל למלכות.

בראשית רבה נא, ח

לכה נשקה את אבינו יין' וגו' [אמר] ר' תנחומא משום רבי שמואל: ונחיה מאבינו בן אין כתיב כאן, אלא 'ונחיה מאבינו זרע'. אותו **זרע שהוא בא ממקום אחר**. ואי זה, זה מלך המשיח.

זוהר ח"א, וירא קט ע"ב - קיא ע"א

רבי יצחק פתח: 'וְהוּא מְסִבּוֹת מִתְהַפֵּךְ בְּתַחְבּוּלֹתָיו לְפָעֳלָם כֹּל אֲשֶׁר יְצַוֵּם עַל פְּנֵי תֵּבֵל אָרְצָה' [איוב לז, יב]. הקב"ה מסבב סיבובי העולם, ומביא כיסויי אורות לעשות מעשיו, ואחר כך מהפך אותם ועושה אותם בגון אחר. ובמה, 'בתחבולותיו'. עושה תחבולות ומסבב סיבובים להפוך אותם... כאותו אומן שעושה כלי החרס. בעוד שאותו גלגל **[הטיקלא]** מסתובב לפניו, חושב לעשות כצורה זאת – עושה, חושב לעשות אחרת – עושה. מהפך כלי זה לכלי זה, בגלל שאותו הגלגל **[הטיקלא]** מסתובב לפניו. כך הקב"ה מהפך מעשיו שהוא עושה... באו בני האדם להרע, תחבולתו שסובבת תדיר והיתה קיימת בצד הימני, הקב"ה מסובב אותה לצד השמאלי, ומהפך מסיבות וכלים שהיו בתחילה לאותו צד שמאל. ואז הגלגל מסתובב, ונעשים מעשים בעולם להרע להם לבני האדם. והגלגל מסובב לאותו הצד, עד שבני אדם שבים להיטיב מעשיהם. והגלגל עומד במעשי בני האדם. ועל זה 'בתחבולתו לפעלם', ולא קיים תדיר. בוא וראה, הקב"ה גורם סיבובים ומעשים בעולם, כדי לעשות הכל כיאות, **והכל יוצא מעיקר ושורש שלמעלה...**

בוא וראה, לוט יצאו ממנו ומבנותיו שתי אומות נבדלות. והתקשרו באותו הצד שהיה ראוי להם. ועל זה הקב"ה מסבב סיבובים ומגלגל גילגולים בעולם, שיעשה הכל כיאות, ויתקשר הכל במקומו. **בוא וראה, ראוי היה ללוט שהקב"ה יוציא ממנו ומבנותיו שתי אומות אלו, אלא כדי להתקשר במקומן שהיה ראוי להן. ונעשו מתוך יין.** ואותו היין נזדמן להן במערה באותו הלילה, וזה הוא סוד שנעשו כד"א "וישת מן היין וישכר", והרי נאמר, והעמידוהו. בוא וראה, מואב ועמון הן קראו להם שמות, מואב – מאב. רבי יוסי אמר בכירה בחוצפה אמרה מואב, מאבא הוא. 'והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי', בן עמי, ולא אמרה ממי היה. בוא וראה, בראשונה כתוב ולא ידע בשכבה ובקומה בוא"ו, ונקוד על הוא"ו. **מפני שסיוע עליון היה נמצא באותו מעשה, שעתיד המלך המשיח לצאת ממנו. ומשום כך נשלם כאן בוא"ו.** ובאחרת כתוב ובקמה חסר וא"ו, מפני שלא יצא ממנה חלק להקב"ה כזאת האחרת, ועל כן כתוב בזו האחרת הבכירה ובקומה בוא"ו מלא, ונקוד עליה.

רבי שמעון אמר: '**לא ידע**', **שעתיד הקב"ה להעמיד ממנה דוד המלך ושלמה וכל שאר מלכים ומלך המשיח.** עוד 'ובקומה', כמו שכתוב ברות "וַתִּשְׁכַּב מַרְגְּלוֹתָיו עַד הַבֹּקֶר וַתָּקָם בְּטֶרֶם יַכִּיר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ... " [רות ג, יד] **ובאותו יום היתה לה תקומה, שודאי התחבר עמה בעז להקים שם המת על נחלתו**, והעמיד ממנה כל אלו מלכים וכל העילויין של ישראל. 'ולא ידע בשכבה' שכתוב 'ותשכב מרגלותיו עד הבקר'. 'ובקומה', שכתוב 'ותקם בטרם יכיר איש את רעהו' וגו'. ומשום כך ובקומה נקוד על הוא"ו.

רות רבה ה, ט

'ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום' תני בשם ר' יהושע, יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית. שכן רות אמרה לנעמי 'שם האיש אשר עשיתי עמו היום' (אשר עשה עמי אין כתיב כאן אלא אשר עשיתי עמו). הרבה פעולות והרבה טובות עשיתי עמו בשביל פרוסה שנתן לי. א"ר כהן: 'הוא יען' (ויקרא כו, מג) הוא עני. א"ר שילא: 'האביון' (דברים טו, ט) הזה, הב הונך ביה. א"ר נחמן, כתוב 'כי בגלל הדבר הזה' (דברים טו, י) – גלגל הוא שחוזר בעולם. הדין עלמא דמי לגלגל אינטיליא, דמתמלי מתרוקן דמתרוקן מתמלי. בר קפרא אמר: אין לך אדם שאינו בא למדה זאת, אם לא הוא בנו, ואם לא בנו, בן בנו.

שיעור 5
משיח בן דוד ומשיח בן יוסף

<u>זוהר ח"ג, רמו ע"ב (רעיא מהימנא)</u>

וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם... מִצַּד הַיָּמִין נִקְרֵאת אָבָן... וּמִצַּד הַשְּׂמֹאל, זוֹ הָאָבָן שֶׁהִיא אוֹת י' - נִקְרֵאת גַּחֶלֶת... בִּימִין אַבְרָהָם, שֶׁדַּרְגָּתוֹ חֶסֶד, נוֹטֵל נְקֻמָּה מִיִּשְׁמָעֵאל וּמֵהַמְמָנֶּה שֶׁלּוֹ. וּבִשְׂמֹאל יִצְחָק, שֶׁדַּרְגָּתוֹ פַּחַד, נוֹטֵל נְקֻמָּה מֵעֵשָׂו וּמֵהַמְמָנֶּה שֶׁלּוֹ. **בִּשְׁנֵי מְשִׁיחִים, שֶׁהֵם אֶחָד מִיָּמִין - מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד, וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל - מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף.** וּבְדַרְגָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁהִיא כְּנֶגְדּוֹ, בְּסוֹד שֶׁל (בראשית מח) שִׂכֵּל אֶת יָדָיו (כי מנשה הבכור)... רוֹעֶה נֶאֱמָן, בְּדַרְגָּה שֶׁל תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל, נוֹטֵל נְקֻמָּה מֵעֵרֶב רַב. בְּשָׁלֹשׁ דְּרָגוֹת אֵלּוּ יצאו כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים מִן הַגָּלוּת, וּבָהֶן יִקַּח נְקֻמָּה מֵעֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל וְעֵרֶב רַב... וְכָךְ מִתְעָרֵב שִׁילֹה עִם מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד וּמָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף, וּתְהֵא שַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל שְׁנֵיהֶם כְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁרָאָה בִּלְעָם בִּנְבוּאָתוֹ, **שָׂכָךְ מִתְקַשְּׁרִים שְׁנֵי מְשִׁיחִים בָּרוֹעֶה הַנֶּאֱמָן בִּשְׁלֹשָׁה אָבוֹת בַּגָּלוּת הָאַחֲרוֹנָה.**

<u>זוהר פנחס ח"ג, רמט ע"א- ע"ב</u>

אילת השחר, מה אילת השחר? אלא זו היא חיה אחת, רחמנית, שאין בכל חיות העולם רחמנית כמותה, משום שבזמן שדוחקת לה השעה והיא צריכה מזון לה ולכל החיות, היא הולכת למרחוק, לדרך רחוקה ובאה ומובילה מזון, ואינה רוצה לאכול עד שתבוא ותחזור למקומה... אימתי היא מחלקת להן? כשהבוקר צריך לבוא, בעוד הלילה וקדרות עולה, שיאיר, כמו שנאמר ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וגו'... ובשעה שהיא מתעברת, נסתמת, וכיון שמגיעה זמנה ללדת גועה ומרימה קולות, קול אחר קול, עד שבעים קולות כמנין תיבות שבמזמור כ [בתהלים] 'ינחך ה' ביום צרה', שהיא שירתה של מעוברת זו, והקב"ה שומע לה ומזמן אצלה נחש אחד גדול מתוך הרי החושך, ובא בין ההרים, פיו מלחך בעפר, מגיע עד זו האיל, ובא ונושך אותה באותו מקום שתי פעמים. פעם ראשונה יוצא דם והוא מלחך, פעם שניה יוצאים מים, ושותים כל אותם הבהמות אשר בהרים, ונפתחת ומולידה וסימניך ויך את הסלע במטהו פעמים, וכתוב ותשת העדה ובעירם'.

זוהר ח"ג, סח ע"א (רעיא מהימנא)

אָמַר הָרוֹעֶה הַנֶּאֱמָן, בְּאוֹתוֹ זְמַן בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה הַלָּלוּ, בַּעֲלֵי הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, בַּעֲלֵי קַבָּלָה, בַּעֲלֵי רָזֵי תוֹרָה, הַשָּׁעָה דְּחוּקָה לָהֶם. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר כְּאַיָּל תַּעֲרֹג עַל אֲפִיקֵי מָיִם, שֶׁאוֹתָם אֲפִיקֵי מַיִם שֶׁל הַתּוֹרָה אֶל הַשְּׁכִינָה. וְאֵין תּוֹרָה אֶלָּא עַמּוּד הָאֶמְצָעִי, שֶׁיִּהְיוּ אֲפִיקֵי הַמַּיִם הַלָּלוּ בְּצַעַר, בְּיָגוֹן וּבְעֹנִי, וְאֵלּוּ הֵם חֲבָלִים, צִירִים שֶׁל יוֹלֵדָה... וּבְאוֹתָם חֲבָלִים שֶׁצּוֹעֶקֶת בָּהֶם, מִתְעוֹרְרִים שִׁבְעִים סַנְהֶדְרִין שֶׁלְּמַעְלָה, עַד שֶׁיִּתְעוֹרֵר קוֹלוֹ עַד יְהוֹ"ה, וּמִיָּד קוֹל ה' יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת, שֶׁהֵם בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה... וּמֵאוֹתָם קוֹלוֹת שֶׁהִיא נוֹתֶנֶת, שֶׁהֵם שִׁבְעִים, כְּנֶגֶד שִׁבְעִים תֵּבוֹת שֶׁל יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה, **נִפְתַּחַת רַחְמָהּ, שֶׁהִיא שִׁתִּים, כְּלוּלָה מִשְּׁתֵּי בֵּיתֵי"ם, לְהוֹלִיד שְׁנֵי מְשִׁיחִים**, וּמַכְנִיסָה אֶת רֹאשָׁהּ בֵּין בִּרְכֶּיהָ, שֶׁהוּא הָרֹאשׁ שֶׁלָּהּ, הָעַמּוּד הָאֶמְצָעִי. שְׁתֵּי שׁוֹקֶיהָ, נֵצַח וְהוֹד, שְׁנֵי נְבִיאִים. מִשָּׁם מוֹלִידָה שְׁנֵי מְשִׁיחִים. בְּאוֹתוֹ זְמַן וַיֶּחֱשַׁף יְעָרוֹת, יָעֲבַר הַנָּחָשׁ מֵהָעוֹלָם.

זוהר ח"ג, רעט ע"א (רעיא מהימנא)

בְּזְמַן שֶׁתַּנִּינִים בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה יֵשׁ בָּהֶם מַחֲלֹקֶת וּמַקְשִׁים זֶה עַל זֶה, בּוֹלֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ... שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם בַּסּוֹף (במדבר כא) "וְאֶת וָהֵב בְּסוּפָה", וּפִרְשׁוּהָ אַהֲבָה בְּסוֹפָה. בֵּין כָּךְ הֲרֵי דָּג גָּדוֹל הַזְּדַמֵּן אֵלָיו וְאָמַר, רוֹעֶה הַנֶּאֱמָן... אֵיתָנִים בְּהִפּוּךְ אוֹתִיּוֹת – תַּנָּאִים. הִשָּׁמֵר מֵהֶם, שֶׁהֲרֵי אַתָּה כְּבַד פֶּה וּכְבַד לָשׁוֹן, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַחֲזִיק בַּסֶּלַע שֶׁל דְּגֵי הַיָּם, שֶׁל בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁהֵם תַּנָּאִים, צָרִיךְ לִהְיוֹת תַּקִּיף, לָשׁוֹן מְחֻדֶּדֶת חֲרִיפָה, לִנְקֹב עַד שֶׁמַּגִּיעָה לַתְּהוֹם הַגְּדוֹלָה שֶׁשָּׁם... מִיהוּ שֶׁיּוֹרֵד לִתְהוֹם רַבָּה לִמְצֹא זְמַן זֶה? אֶלָּא אַתָּה... כַּמָּה בַּעֲלֵי מִשְׁנָה שֶׁרָצוּ לָרֶדֶת לְעֹמֶק הַהֲלָכָה לִמְצֹא שָׁם אֶת קֵץ הַגְּאֻלָּה, וְיָרְדוּ שָׁם וְלֹא עָלוּ... וּבִזְמַן שֶׁהַנָּקָב פָּתוּחַ, **כָּל מִי שֶׁהָיָה נוֹפֵל שָׁם, לֹא הָיָה עוֹלֶה. וּמָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד נָפַל שָׁם עִם מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף.** שֶׁאֶחָד הוּא זכריה ט "עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר", וְאֶחָד הוּא (דברים לג)" בְּכוֹר שׁוֹרוֹ", זֶה מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף. וְזֶהוּ "כִּי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר" (שמות כא). **וְלָכֵן נִקְרָא הַמָּשִׁיחַ בַּר נַפְלִי. וְהִיא נָפְלָה אַחֲרֵיהֶם,** וְנֶאֱמַר עָלֶיהָ (עמוס ה) "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל." וְאַתָּה הוּא בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לִבְעָלָיו "וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ" - זֶה מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף שֶׁעָתִיד לְהֵהָרֵג.

בבלי, סוכה נב ע"א

הא הספידא מאי עבידתיה? פליגי בה רבי דוסא ורבנן חד אמר **על משיח בן יוסף שנהרג** וחד אמר על יצר-הרע שנהרג

היכלות רבתי לט

וארבעים שנה קודם שיבא משיח בן דוד ששמו מנחם בן עמיאל יבא נחמיה בן חושיאל איש לאפרים בן יוסף ויעמוד בירושלם ויתקבצו אליו כל ישראל שם יקבץ איש וביתו ויקריבו בני ישראל קרבן ויערב לה' ויתיחסו בני ישראל למשפחותם ולאחר ארבעים שנה לנחמיה בן חושיאל יעלה שידויי מלך פרס וידקור את נחמיה בן חושיאל בירושלם ויספדוהו כל ישראל בהספד גדול ובכי ואחר כך תבא אשת נתן הנביא בן דוד חפצי בה והאותות האלה מגיעות בחדש אב בששה לחדש ידקור שידויי מלך פרס את נחמיה בירושלם ויגע לישראל על אבל ויצר להם מאד ויפוצו למדבר ירושלם.

פרקי דרבי אליעזר יח

תרם כראם קרני מה הראם קרנות גבוהות מכל הבהמה והוא מנגח לימינו ולשמאלו **כך מנחם בן עמיאל בן יוסף קרנותיו גבוהות מכל מלך** והוא עתיד לנגח לארבע רוחות העולם ועליו אמ' משה הפסוק הזה בכור שור הדר לו וקרני ראם קרניו ועליו **יתיצבו כל המלכים להרגו.**

זוהר ח"ג, רעו ע"א (רעיא מהימנא)

וּמְשׁוּם שֶׁהֵם גָּרְמוּ לְךָ וְעָשׂוּ עִמְּךָ טוֹבוֹת, אַתָּה סָבַלְתָּ בִּגְלָלָם כַּמָּה מַכּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָרֵג מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (יחזקאל א) וּפְנֵי הַשּׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל, מִזֶּרַע יוֹסֵף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דברים לג) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. וּבְשָׁבִיל שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל הוּא וְזַרְעוֹ בֵּין עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בַּחֵטְא שֶׁל יָרָבְעָם שֶׁעָשָׂה עֲבוֹדָה זָרָה, הָיָה הוּא לְהִתְחַלֵּל בְּעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת הוּא וְזַרְעוֹ, מְשׁוּם שֶׁיָּרָבְעָם בֶּן נְבָט הוּא מִזַּרְעוֹ, וּבִגְלָלוֹ נֶאֱמַר בְּךָ, (ישעיה נג) וְהוּא מְחֹלָל מִפְּשָׁעֵינוּ וְגוֹ' וּבַחֲבֻרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ.

זוהר חדש בלק, נו ט"א-ט"ב

וְהַמָּשִׁיחַ הַזֶּה הוּא מִשֵּׁבֶט אֶפְרַיִם, וּמִזַּרְעוֹ שֶׁל יָרָבְעָם בֶּן נְבָט הָיָה בְּנוֹ שֶׁל אֲבִיָּה, שֶׁמֵּת בַּעֲלוּמָיו, וְהַיּוֹם הַהוּא שֶׁמֵּת, נוֹלַד לוֹ בֵּן, וְנִטַּל מִבֵּית יָרָבְעָם לַמִּדְבָּר. וּלְשֶׁם נִטְלוּהוּ מֵאָה וְשִׁבְעִים גִּבּוֹרִים, כֻּלָּם צַדִּיקִים מִשֵּׁבֶט אֶפְרַיִם, **שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ בְּחֵטְא יָרָבְעָם. וּמִבְּנוֹ הַזֶּה אֲבִיָּה יָצָא הַמָּשִׁיחַ הַזֶּה.** וְעַל זֶה כָּתוּב (מ"א יד) וְסָפְדוּ לוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וְקָבְרוּ אוֹתוֹ... וְאָז, לְסוֹף שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם יָמִים שֶׁיַּהַרְגוּ אֶת הַכְּנֶסֶת הַהִיא, יִלְבַּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קִנְאָה לְאוֹתוֹ שׁוֹפָר קָטָן, וְאוֹתוֹ מָשִׁיחַ בֶּן אֶפְרַיִם יִפְרֹשׂ פְּרִישָׁה כְּמוֹ שׁוֹר אֶחָד שֶׁקַּרְנָיו עוֹלִים כְּקַרְנֵי רְאֵם... וְאָז יִתְבַּעֲרוּ הַגִּלּוּלִים מֵהָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וּשְׁלֹשָׁה קְרֻבוֹת יַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂמָעֵאל עִם הַמָּשִׁיחַ הַזֶּה... וְאֵלּוּ הַקְּרֻבוֹת יִהְיוּ בָּאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי. וּבְחֹדֶשׁ חֶשְׁוָן יִפְּלוּ שׁוֹנְאֵיהֶם, וְיַעַבְרוּ כָּל אוֹתָם גִּלּוּלִים שֶׁיִּשְׁאֲרוּ בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה... וּבְעוֹד שֶׁהֵם יַעַרְכוּ קְרֻבוֹת עִם כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, יִתְכַּנְּסוּ בְּנֵי אֱדוֹם עַל הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְיִתְפְּסוּ אוֹתָהּ, וְיִשְׁלְטוּ עָלֶיהָ שְׁנֵים עָשָׂר יָרֵחִים. לְסוֹף שְׁנֵים עָשָׂר יָרֵחִים יִתְגַּעֵשׁ וְיִרְעַשׁ כָּל הָעוֹלָם.

וּבֵין הַזְּמַנִּים הַלָּלוּ הַשְּׁכִינָה תֵּלֵךְ וְתַחֲזֹר לְגַבֵּי הַמְּעָרָה שֶׁל מֹשֶׁה. **יִטְמֹן הַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים, כְּיַרְחֵי הַיּוֹלֶדֶת. וְאוֹתָם תִּשְׁעָה יְרָחִים, כַּמָּה צִירִים וַחֲבָלִים יִטֹּל עַל עַצְמוֹ...** וְכָל אוֹתָם הַמְּמֻנִּים יַעֲבִירוּ אוֹתָם בְּתוֹךְ נְהַר דִּינוּר, וְיָעָבְרוּ מִשִּׁלְטוֹנָם... בְּאוֹתָם תִּשְׁעָה יְרָחִים יִרְאוּ בְּכָל לַיְלָה, מֵחֲצוֹת וְאֵילָךְ, רֶכֶב אֵשׁ וְסוּסֵי אֵשׁ מִחוּץ לָרָקִיעַ, עוֹרְכִים קְרֻבוֹת אֵלּוּ בְּאֵלּוּ, עַד שֶׁיָּאִיר הַבֹּקֶר. **אַחַר שֶׁיַּעַבְרוּ אוֹתָם תִּשְׁעָה יְרָחִים, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָעִיר אֶת הַמָּשִׁיחַ הַזֶּה, וְיוֹצִיא אוֹתוֹ מִגַּן הָעֵדֶן.** וְהַיּוֹם הַהוּא שֶׁיֵּצֵא, יִזְדַּעְזַע כָּל הָעוֹלָם, שֶׁיִּחְשְׁבוּ כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁמָּוְתוֹ. וְעַל הַיּוֹם הַהוּא כָּתוּב, (ישעיה ב) וּבָאוּ בִּמְעָרוֹת צֻרִים וּבִמְחִלּוֹת עָפָר מִפְּנֵי פַּחַד ה'. זוֹ הַשְּׁכִינָה, שֶׁתָּרוּם מֵאוֹתוֹ זְמַן וְאֵילָךְ, וּמָשִׁיחַ עִמָּהּ. וּמֵהַדַּר גְּאוֹנוֹ - זֶה מָשִׁיחַ - בְּקוּמוֹ לָעֲרֹץ הָאָרֶץ. אָז (שם יא) וְאָסַף נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יְקַבֵּץ וְגוֹ'. זֶה בְּשִׁשִּׁים שָׁנָה שֶׁל הָאֶלֶף הַשִּׁשִּׁי, וְיֵלְכוּ אַחַר שֶׁיֵּעָשֶׂה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כַּמָּה נִסִּים.

אוצר מדרשים, מדרשי גאולה, פרק רשב"י

ולקץ מלכות ארבע זרועות, יעמוד מלך אחר... ויהיה קטטה בעולם בימיו, וישלח חיילים גדולים על אדומים ושם ימות ברעב ויהיה עמהם מזון הרבה והוא מונע מהם ואינו נותן להם, ויעמדו בני אדום על בני ישמעאל ויהרגו אותם, ויעמדו בני ישמעאל וישרפו המזון, והנשארים יברחו ויצאו. ואח"כ יעמוד המלך הגדול וימלוך מ"ט שנים... וישמעו נשיאיהם ויעמדו על המלך ויהרגוהו. ויעמוד מלך אחר בגבורה ואיש מלחמה, וקטטה בעולם בימיו... והוא בורח מפניהם ונלכד ונהרג, ובניו יתלו על העץ. ואח"כ יעמוד מלך עז פנים שלשה חדשים, ואח"כ תמלוך מלכות הרשעה על ישראל תשעה חדשים, שנאמר לָכֵן יִתְּנֵם עַד עֵת יוֹלֵדָה יָלָדָה (מיכה ה' ב'), **ויצמח להם משיח בן יוסף ויעלה אותם לירושלם ויבנה בית המקדש** ויקריב קרבנות ותרד אש מן השמים ותאכל קרבנותיהם, שנאמר וּבְנֵי פָּרִיצֵי עַמְּךָ יְנַשְּׂאוּ (דניאל י"א י"ד).

אם לא זכו – משיח בן אפרים בא, ואם זכו – יבוא משיח בן דוד, ויעמוד מלך רשע ושמו ארמילוס, הוא קרח ועיניו קטנות וצרעת במצחו ואזנו ימנית סתומה והשמאלית פתוחה... ועולה לירושלם ויעורר מלחמה עם משיח בן אפרים בשער מזרחי, שנאמר **וְהִבִּיטוּ אֵלַי אֵת אֲשֶׁר דָּקָרוּ** (זכריה י"ב י')... **וימות שם משיח בן אפרים וישראל סופדים אותו, ואח"כ יגלה להם הקב"ה משיח בן דוד, וישראל ירצו לסקלו** ואומרים לו שקר דיברת שכבר נהרג משיח ואין משיח אחר עתיד לעמוד ויבזוהו, שנאמר נִבְזֶה וַחֲדַל אִישִׁים (ישעיה נ"ג ג'), והוא חוזר לו ונכסה מהם שנאמר וּכְמַסְתֵּר פָּנִים מִמֶּנּוּ (שם), ובצר להם לישראל הם חוזרים וצועקים מרעב ומצמא, ומיד הקב"ה נגלה להם בכבודו, שנאמר וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו. ומלך המשיח יצמח שם, שנאמר וַאֲרוּ עִם עֲנָנֵי שְׁמַיָּא (דניאל ז' י"ג) וכתיב בתריה, וְלֵיהּ יְהִיב שָׁלְטָן, ויפיח באותו ארמילוס הרשע וימיתהו, שנאמר וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רָשָׁע, והקב"ה שורק ומקבץ כל ישראל ומעלם לירושלם, שנאמר אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם (זכריה י' ח'), ותרד אש מן השמים ותאכל ירושלם עד ג' אמות ומפנה הזרים הערלים והטמאים מתוכה.

זוהר ח"ב, תרומה קמ ע"ב

רבי אבא פתח המקרא ואמר (תה' סג א) "מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה". מה שונה [מזמור זה] מכל שאר התשבחות שלא נאמר באיזה מקום אמר אותם דוד המלך... להראות לכל בני העולם שבחו של דוד, שאף **על פי שהיה בצער והיו רודפים אחריו היה משתדל לומר שירות ותשבחות לקב"ה.** ואף על פי שברה"ק היה אומר, רה"ק לא היה שורה עליו עד שהיה משתדל שישרה עליו, וכך בכל מקום: רוח הקודש לא שורה מלמעלה עד שיעורר אותו האדם מלמטה. ודוד אף על פי שהיו רודפים אחריו והיה בצער, לא היה עוזב השירות והתשבחות מפיו לשבח לאל על הכל... מזמור, זו רוח הקודש [השכינה]. ולמה נקרא כך, משום שהיא משבחת תמיד למלך העליון ומזמרת ואינה שוקטת בכל עת. כיון שבא דוד מצאה הגוף מתוקן כראוי, ושרתה עליו והיה מגלה אותה בעולם הזה לשבח ולזמר למלך, והכל כדי שיתוקן העולם הזה כעין [העולם] של מעלה...

ושבח שלו מהו? (שם סג ב) "אלהים אלי אתה אשחרך". אלהים סתם, כיון שאמר אלהים מדוע [אמר] אלי? אלא זה [מורה] על מדרגתו. שלש דרגות כאן: אלהים, אלי, אתה. ואף על פי שהם שלושה שמות, הם מדרגה אחת בסוד אלהים חיים. אלהים – למעלה אלהים חיים [בינה], אלי – קצה השמים עד קצה השמים [ת"ת]. אתה – דרגה שלו [מלכות]. ואף על פי שהכל א' ובשם א' מתעלה [בכ"ז רומזים לג' דרגות]. 'אשחרך' **אם כפשוטו, יפה. אבל [על דרך הסוד] 'אשחרך': התקין האור שמאיר בשחר, שאור זה שבשחרות לא מאיר עד שיתקנוהו למטה. ומי שמתקן האור השחור הזה, אע"פ שהוא שחור, זוכה לאור הלבן המאיר, שזהו האור של האספקלריה המאירה, וזה הוא אדם שזוכה לעולם הבא. וזה סוד (משלי ח יז)** "וּמְשַׁחֲרַי יִמְצָאֻנְנִי". ומשחרי: שמתקנים האור השחור. ימצאנני: ימצאוני לא כתוב, אלא ימצאנני, שזוכה לשני אורות, למאור השחר השחור, ולאור הלבן המאיר, וזוכה לאספקלריאה שאינה מאירה [מלכות] ולאספקלריאה המאירה [ת"ת]. וזה הוא ימצאנני. ולכן אמר דוד אשחרך, אתקין האור השחור של השחר, כדי שיאיר עליו האור הלבן שמאיר.